

МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ННІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕПЕКИ ТА МИТНОЇ СПРАВИ
КАФЕДРА ФІНАНСОВИХ РОЗСЛІДУВАНЬ ТА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

ФІНАНСОВІ РОЗСЛІДУВАННЯ ТА ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА: ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ, СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

**ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ
СТУДЕНТСЬКОГО КРУГЛОГО СТОЛУ**

30 КВІТНЯ 2026
М. ІРПІНЬ

МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Навчально-науковий інститут економічної безпеки та митної справи
Кафедра фінансових розслідувань та економічної безпеки

**ФІНАНСОВІ РОЗСЛІДУВАННЯ ТА ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА:
ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ, СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ**

**ЗБІРНИК ДОПОВІДЕЙ
СТУДЕНТСЬКОГО КРУГЛОГО СТОЛУ**

30 квітня 2026 року

ЕЛЕКТРОННЕ ВИДАННЯ

Ірпінь, 2026

Рекомендовано до друку

*витяг з протоколу кафедри фінансових розслідувань та економічної безпеки
(протокол № 10 від 18 травня 2026 р)*

Фінансові розслідування та економічна безпека: інноваційні підходи, сучасні виклики та перспективи розвитку: збірник тез доповідей студентського круглого столу, 30 квітня 2026 року, 2026. – 56 с. – PDF-формат.

До збірника увійшли тези доповідей учасників круглого столу «Фінансові розслідування та економічна безпека: інноваційні підходи, сучасні виклики та перспективи розвитку».

Публікації відображають результати наукових досліджень авторів, присвячені актуальним питанням забезпечення економічної безпеки держави, розвитку системи фінансових розслідувань, протидії економічній злочинності, фінансовим правопорушенням та корупційним ризикам в умовах цифровізації суспільства і трансформації глобального економічного середовища.

У матеріалах круглого столу висвітлено сучасні підходи до організації фінансових розслідувань, використання інформаційно-аналітичних систем, цифрових технологій та інструментів штучного інтелекту у сфері економічної безпеки, проблематику протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму, кіберзлочинності, а також питання міжнародного співробітництва у сфері захисту фінансово-економічних інтересів держави.

Тези подаються в авторській редакції.

За науковий зміст і якість поданих матеріалів відповідальність несуть автори та наукові керівники учасників інтернет-конференції

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 1. ФІНАНСОВІ ЗЛОЧИНИ ПІД ЧАС ВІЙНИ ЯК ЗАГРОЗА НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ

АНГЕЛЕНЮК А-М. Ю., МАЗЯР К. В.

*ПОДАТКОВА МЕДІАЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДТРИМКИ БІЗНЕСУ В УМОВАХ
ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ*.....5

БАРЧУК І. В., ЛЕГКА В. І.

*КРИМІНАЛІЗАЦІЯ ФІНАНСОВОЇ СФЕРИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ ЯК
ДЕСТАБІЛІЗУЮЧИЙ ЧИННИК ЕКОНОМІКИ*.....10

ГЕТЬМАНЕЦЬ О. П., СВІДЕР Х. В.

*ЗАКОНОДАВЧЕ ВРЕГУЛЮВАННЯ БЮДЖЕТНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В
ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ*.....15

КОРЖ М. А., ГЕРАСИМЧУК Д. М.

ВИДИ ФІНАНСОВИХ ЗЛОЧИНІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....19

ТИМОЦЬ М. В., КОЛІСНИК П. Д.

*МЕТОДИ ПРОТИДІЇ СОЦІАЛЬНОЇ ІНЖЕНЕРІЇ У СФЕРІ У БЕЗКОНТАКТНИХ
ПЛАТЕЖІВ*.....23

МАКСИМЮК М. М., СИНЯГОВСЬКА В. В.

*ТРАНСФОРМАЦІЯ СИСТЕМИ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ В УМОВАХ
ВОЄННОЇ АГРЕСІЇ ТА ЦИФРОВІЗАЦІЇ*.....28

РОЗДІЛ 2. ПРОТИДІЯ ВІДМИВАННЮ КОШТІВ (AML/CFT)

МАКСИМЮК М. М., ВОЛОЩУК Р. Р.

*МЕХАНІЗМИ AML-КОМПЛІАНСУ ЩОДО ПОЛІТИЧНО ЗНАЧУЩИХ ОСІБ В
УКРАЇНІ: ВИКЛИКИ ВОЄННОГО СТАНУ*.....31

ПАНАСЕНКО Г. О., БРЕСЛАВЕЦЬ В. В.

*АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ
ДІЯЛЬНОСТІ «ДРОПІВ»*.....34

**РОЗДІЛ 3. ЦИФРОВІЗАЦІЯ ТА ІННОВАЦІЇ У ФІНАНСОВИХ
РОЗСЛІДУВАННЯХ**

АНГЕЛЕНЮК А-М. Ю., МЕНЬШОВА В.О.

*МЕХАНІЗМИ AML-КОМПЛІАНСУ ЩОДО ПОЛІТИЧНО ЗНАЧУЩИХ ОСІБ В
УКРАЇНІ: ВИКЛИКИ ВОЄННОГО СТАНУ.....38*

**РОЗДІЛ 4. ЗАСТОСУВАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ (AI) ДЛЯ
ВИЯВЛЕННЯ ФІНАНСОВИХ ЗЛОЧИНІВ**

АНГЕЛЕНЮК А-М. Ю., ЗАМОТА А. О.

*ЗАСТОСУВАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ФІНАНСОВИХ
РОЗСЛІДУВАННЯХ: МОЖЛИВОСТІ ТА РИЗИКИ.....42*

ЯЦИК Т. П., РУДОЙ І. В.

*ЗАСТОСУВАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ВИЯВЛЕННІ ФІНАНСОВИХ
ЗЛОЧИНІВ.....44*

**РОЗДІЛ 5. МЕТОДИКА РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ ІЗ
ВИКОРИСТАННЯМ КРИПТОАКТИВІВ**

БУДНИК Л. А., КІЦАК А. М.

*МІЖНАРОДНА СПІВПРАЦЯ У РОЗСЛІДУВАННІ ПРАВОПОРУШЕНЬ З
КРИПТОВАЛЮТОЮ.....48*

ПАНАСЕНКО Г. О., БУРА А. В.

*ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ КРИПТОВАЛЮТИ В УКРАЇНІ ЧЕРЕЗ
ПРИЗМУ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ.....52*

ГРОЗДІЛ 1

ФІНАНСОВІ ЗЛОЧИНИ ПІД ЧАС ВІЙНИ ЯК ЗАГРОЗА НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ

Ангеленюк Анна-Марія Юріївна
кандидат юридичних наук, старший дослідник,
доцент кафедри фінансових розслідувань та
економічної безпеки
Державний податковий університет
Мазяр Карина Володимирівна
здобувачка вищої освіти групи ПБ-22-1
Державний податковий університет

ПОДАТКОВА МЕДІАЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДТРИМКИ БІЗНЕСУ В УМОВАХ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ

Збройна агресія російської федерації проти України завдала безпрецедентних збитків вітчизняній економіці. Так, за даними Київської школи економіки, прямі матеріальні втрати країни станом на початок 2025 року перевищують 160 млрд доларів США, а загальний обсяг необхідних ресурсів для відновлення оцінюється у понад 450 млрд доларів [2]. В цих умовах підтримка підприємницького середовища, збереження та відновлення платоспроможності суб'єктів господарювання набувають першочергового значення для держави.

Разом із тим, складність та нестабільність регуляторного середовища, зміни в податковому законодавстві, запроваджені у воєнний період, зумовили суттєве зростання кількості спорів між платниками податків і контролюючими органами. Традиційний судовий шлях вирішення таких конфліктів є тривалим, ресурсномістким і нерідко недоступним для малого та середнього бізнесу, який і без того зазнав критичних втрат [3]. Саме тому пошук альтернативних, більш гнучких механізмів урегулювання податкових спорів є нагальною потребою сьогодення.

Одним із таких механізмів є податкова медіація – відносно новий для України, але широко застосовуваний у розвинених країнах інструмент позасудового врегулювання конфліктів між платниками та фіскальними органами [1]. Впровадження цього інституту здатне не лише пришвидшити вирішення спорів, але й суттєво зменшити навантаження на судову систему, знизити витрати бізнесу та сприяти відновленню довіри між державою і платниками податків.

Податкова медіація є різновидом альтернативного вирішення спорів (Alternative Dispute Resolution, ADR), що передбачає залучення нейтрального посередника – медіатора – для сприяння досягненню взаємоприйняттого рішення між платником податків і контролюючим органом [4]. На відміну від судового провадження, медіаційний процес є конфіденційним, добровільним і зосередженим не на встановленні «правого» й «винного», а на пошуку компромісного рішення, що відповідає інтересам обох сторін. Принципово важливо, що така модель взаємодії змінює саму логіку відносин між платником і державою: замість протистояння – діалог, замість тиску – пошук балансу інтересів.

Інститут податкової медіації успішно функціонує в багатьох країнах — членах Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) [3]. У Нідерландах механізм mediation in belastingzaken діє з 2005 року і демонструє ефективність у вирішенні понад 80% спорів без звернення до суду. У Великій Британії служба HMRC активно застосовує Alternative Dispute Resolution з 2012 року, а рівень задоволеності учасників процесу стабільно перевищує 75% [5]. Французька податкова адміністрація (DGFIP) інтегрувала медіацію в загальну систему роботи зі скаргами платників, що дозволило скоротити терміни вирішення спорів у середньому вдвічі [4]. Наведені приклади переконливо свідчать про те, що медіація – це не данина моді, а системний інструмент, ефективність якого підтверджена десятиліттями практики в різних правових і культурних середовищах.

В Україні питання запровадження медіації загалом врегульоване Законом України «Про медіацію» (2021 р.) [1], проте окремого законодавчого механізму податкової медіації досі не існує. Адміністративне оскарження та судовий розгляд залишаються єдиними офіційними шляхами вирішення спорів між платниками і Державною податковою службою України (далі – ДПС). Така ситуація видається невиправданою: наявна законодавча база створює достатнє підґрунтя для розробки спеціального механізму, однак відповідний крок так і не зроблено. Між тим, завантаженість адміністративних судів і тривалість судових процесів не відповідають вимогам динаміки відновлення бізнесу в умовах повоєнного часу, що робить це питання особливо гострим.

У контексті повоєнного відновлення запровадження інституту податкової медіації набуває особливої ваги з кількох причин. По-перше, підприємства, які зазнали збитків внаслідок воєнних дій, як правило, мають обмежені фінансові та людські ресурси для ведення тривалих судових тяжб [2]. Медіація дозволяє суттєво скоротити витрати та часові рамки вирішення спору, що в умовах відбудови є критично важливим. По-друге, держава об'єктивно зацікавлена в максимально швидкому поверненні бізнесу до господарської діяльності та нарощуванні податкової бази – і гнучке врегулювання спорів слугує цій меті значно краще, ніж примусове стягнення через суд [3]. По-третє, і це, можливо, найважливіше: довіра між платниками і фіскальними органами є критично важливою умовою для залучення інвестицій у повоєнне відновлення. Медіація, на відміну від судового протистояння, поступово формує культуру партнерського діалогу між державою та бізнесом, без якої сталий розвиток економіки неможливий [4].

Для ефективного впровадження податкової медіації в Україні необхідно забезпечити комплекс взаємопов'язаних умов. Насамперед – законодавче закріплення процедури як окремого інституту [1], без чого решта кроків втрачають сенс. Не менш важливим є формування корпусу незалежних сертифікованих медіаторів із розумінням специфіки податкових правовідносин, а також чітке визначення категорій спорів, що підлягають медіаційному

врегулюванню. Окремо варто наголосити на необхідності гарантування конфіденційності процесу: платник має бути впевнений, що інформація, розкрита в ході медіації, не буде використана проти нього в подальших провадженнях [5]. Нарешті, інтеграція медіаційної процедури з електронними сервісами ДПС забезпечить доступність інструменту навіть в умовах воєнного стану або обмеженої мобільності – що для сучасної України є не побажанням, а необхідністю.

Податкову медіацію, безперечно, слід розглядати як перспективний інструмент модернізації системи врегулювання податкових спорів, що вимагає ситуація сьогодні в Україні та пов'язано з повоєнного відновлення України. Адаптований до вітчизняних реалій механізм медіації здатний знизити витрати бізнесу на захист своїх прав, пришвидшити відновлення господарської діяльності та сприяти розбудові партнерських відносин між платниками податків і державою. Зарубіжний досвід переконливо свідчить про ефективність цього інструменту, а поточний стан правового регулювання в Україні створює передумови для його законодавчого закріплення та практичного впровадження. Зволікання з цим питанням означає не лише втрачені можливості для бізнесу, а й пропущений шанс для держави – сформувати якісно нову модель відносин із платниками податків у час, коли довіра є одним із найцінніших ресурсів відновлення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про медіацію» від 16.11.2021 № 1875-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text> (дата звернення 15.04.2026).
2. Київська школа економіки. Оцінка прямих збитків від руйнування інфраструктури внаслідок військової агресії РФ проти України. 2025. URL: <https://kse.ua/ua/russia-will-pay/> (дата звернення 15.04.2026).
3. OECD. Tax Dispute Resolution: Country Mutual Agreement Procedure Statistics. Paris: OECD Publishing, 2024.

4. European Commission. Study on Alternative Dispute Resolution in Tax Matters in the EU. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2022.
5. HM Revenue and Customs. Alternative Dispute Resolution in Large or Complex Compliance Checks. London: HMRC, 2023.

*Барчук Ірина Вікторівна,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри права імені отця Івана
Луцького,
ЗВО «Університет Короля Данила»
Легка Вероніка Ігорівна
студентка II курсу спеціальності Право
факультет суспільних і прикладних наук
ЗВО «Університет Короля Данила»*

КРИМІНАЛІЗАЦІЯ ФІНАНСОВОЇ СФЕРИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ ЯК ДЕСТАБІЛІЗУЮЧИЙ ЧИННИК ЕКОНОМІКИ

Фінансова система держави - це сукупність взаємозалежних фінансових інститутів. Належний рівень фінансової безпеки є критично важливим чинником, що гарантує життєдіяльність держави в надзвичайних ситуаціях і сприяє подальшому розвитку внутрішніх та зовнішньоекономічних відносин.

Фінансова безпека є невід'ємною складовою економічного суверенітету, захист якого, відповідно до частини першої статті 17 Конституції України, є найважливішою функцією держави та справою всього Українського народу [1]. Посягання на фінансову стабільність в умовах збройної агресії слід кваліфікувати не просто як економічне правопорушення, а як пряму загрозу конституційному ладу. В умовах воєнного стану роль фінансової безпеки набуває критичного значення з огляду на безпрецедентні економічні виклики. Фінансування оборонного сектору, соціальне забезпечення населення, відновлення зруйнованої інфраструктури та підтримка міжнародних партнерства є невід'ємними складовими життєдіяльності держави. Натомість фінансові правопорушення виступають потужним дестабілізуючим фактором, що критично послаблює національну економіку. У суспільстві формується стійкий соціальний спротив діям державних органів. Разом з тим механізми правового регулювання часто виявляються неефективними у питаннях протидії корупції, несплаті податків, відмиванню коштів та шахрайству через постійну експлуатацію недоліків законодавства суб'єктами тіньової економіки. Це

порушує конституційний принцип соціальної держави (стаття 1 Конституції України), адже ресурси, призначені для суспільного блага та оборони, незаконно акумулюються у приватних руках.

Війна створила умови посилення протиправних діянь у більшості органів влади, судовою, адміністративних органів. “... впровадження цього режиму, націленого на забезпечення національної безпеки, посилює ризики корупційних зловживань через зростання повноважень державних органів, економічні труднощі та обмежений громадський контроль” [2]. У цьому контексті варто наголосити на частині другій статті 64 Конституції України, яка допускає правомірні обмеження окремих прав і свобод в умовах воєнного стану. Однак такі обмеження мають бути легітимними і спрямованими виключно на захист Вітчизни. За таких умов відсутність електорального контролю створює ризики зловживання владою, зниження прозорості ухвалення управлінських рішень та лобіювання приватних інтересів. Це нівелює конституційну вимогу підзвітності влади та перетворює правовий режим воєнного стану з інструменту захисту держави на засіб тіньового збагачення, що грубо порушує принцип верховенства права (стаття 8 Конституції України). Як наслідок, у суспільстві поглиблюється соціальна напруга та нівелюється довіра до державних інституцій. Така суспільно-політична дестабілізація у свою чергу становить пряму загрозу обороноздатності держави.

Серед основних видів фінансових злочинів є корупція, відмивання коштів, ухилення від сплати податків. В Україні лідерами серед економічних злочинів, від яких постраждали організації, залишаються незаконне привласнення майна (47%), а також хабарництво і корупція (47%); друге місце розділили шахрайство з боку клієнтів (31%), кіберзлочини (31%) та шахрайство у сфері закупівель (31%) [3]. Проте корупція зачіпає не лише організації, а й державні органи всіх рівнів. Візьмемо до прикладу справу голови Верховного суду Всеволода Князева, якого у травні 2023 року НАБУ та САП затримали на отриманні хабара у розмірі 2,7 мільйона доларів [4]. І лише 06 серпня 2024 року Вища рада правосуддя звільнила Всеволода Князева з посади судді Верховного Суду за вчинення

істотного дисциплінарного проступку. У грудні 2024 року Велика Палата Верховного Суду залишила це рішення в силі. Отже, знадобилось майже півтора року на його звільнення, і вже майже 3 роки йде слідство - а вироку і досі немає. Цей прецедент свідчить про глибоку конституційну кризу довіри до судової гілки влади, яка де-юре гарантується як незалежна та недоторканна. Нездатність держави забезпечити швидке та невідворотне покарання у справах топ-корупції вказує на системну дисфункцію механізму стримувань і противаг.

За даними Державної служби фінансового моніторингу, лише за 5 місяців 2025 року (серпень – грудень) через мережу «дроп-акаунтів» (підставних рахунків фізичних осіб) було відмито 30,81 млрд грн з участю понад 80 тисяч осіб і аналізом операцій за 29 тисячами рахунків [5]. Такі махінації здійснюються переважно через офшори - країни, у яких діє особливий режим оподаткування грошей (переважно це мінімальні або навіть нульові податки). Також офшори дають величезні переваги цього “методу відмивання коштів”, оскільки залишають особу власника конфіденційною, а кошти потім можуть повернутись до нього у вигляді “іноземних інвестицій” через заплутані схеми транзакцій.

“Тіньова економіка” зростає значною мірою завдяки ухиленню від сплати податків. Згідно зі статтею 67 Конституції України, кожен зобов'язаний сплачувати податки і збори в порядку і розмірах, встановлених законом. В умовах екзистенційної загрози порушення цього конституційного обов'язку набуває ознак інституційного мародерства. Як видно, масштаб 11 найпоширеніших схем ухилення від оподаткування вражає, бо сягає щонайменше 1,8 трлн грн на рік, або 21,3% від ВВП (прогноз ВВП на 2025 рік - 8,47 трлн грн). А потенційні щорічні втрати бюджету становлять 474 млрд грн, або 15% від доходів загального фонду державного та місцевих бюджетів 2025 року (оперативні дані за 2025 рік - 3,17 трлн грн) [6].

До повномасштабного вторгнення процвітала схема вивозу промислових товарів під видом кур'єрських відправлень. За таких умов на товар не накладалось оподаткування через пільги, та була спрощена процедура декларування та оформлення. Проте з настанням війни державні органи та

міжнародні стандарти прозорості податкової системи створили середовище, де значно складніше вчиняти такі правопорушення. Саме тому трендом останніх двох років став ренесанс інституту фіктивного підприємництва, зокрема індустрії транзитно-конвертаційних центрів та схем з використанням «дропів» («мулів»), що вибухнули до обсягів у 250-320 млрд грн на рік (НБУ оцінює діяльність одного «дропу» в середньому до 2,5 млн грн на рік). Потужність цих схем напряму потребує корупції у правоохоронній системі, наглядових та контрольних органах [7].

Як держава може протидіяти ухиленню від сплати податків? Перш за все, це жорсткий контроль працівників митної служби та Державної податкової служби, адже працівники можуть за неправомірну вигоду закривати очі на масові схеми, які значною мірою шкодять економічній безпеці країни. У зв'язку з останніми подіями БЕБ потребує більшої фінансової підтримки та якісного набору кадрів. Ключовий показник – зменшення податкових розривів за методикою tax gap, що передбачене у законопроектах № 12359 та № 12360 [7].

Підсумовуючи, слід зазначити, що фінансові махінації, правопорушення у податковій та митній сферах є прямою загрозою національній безпеці, адже руйнують економіку, зменшують обороноздатність країни, спричиняють розбрат у суспільстві, руйнують репутацію перед країнами Європи. Без належного контролю, жорстких санкцій, стійкого правового регулювання країна не вистойить у цій війні. Україна йде шляхом Євроінтеграції, тому слід починати з економіки, адже це фундамент країни, її війська та громадян. Зокрема, прозорість фінансової системи та подолання корупції є імперативною вимогою реалізації стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі, незворотність якого закріплена в преамбулі та статті 114-1 Конституції України. Імплементация антикорупційних та фінансових стандартів ЄС є сьогодні не просто політичною необхідністю, а безпосереднім виконанням конституційного обов'язку держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#n4215> (дата звернення 03.04.2026)
2. Военний стан як чинник зростання корупції в Україні URL: <https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2024/12/90.pdf> (дата звернення 03.04.2026)
3. Економічні злочини та шахрайство: досвід українських організацій URL: <https://epravda.com.ua/columns/2020/12/17/669308/> (дата звернення 03.04.2026)
4. Тендери, воєнкоми-мільйонери, та елітні авто: про корупційні справи під час війни URL: <https://finance.ua/ua/goodtoknow/korupcijni-spravy-pid-chas-vijny> (дата звернення 04.04.2026)
5. Головні схеми відмивання грошей в Україні URL: <https://com1.org.ua/holovni-skhemu-vidmyvannia-hroshej-v-ukraini/> (дата звернення 05.04.2026)
6. Ухилення від податків в Україні – втрати бюджету сягнули 474 мільярдів URL: <https://renews.com.ua/ekonomika/yhilennia-vid-podatkiv-v-ukrayini-vtrati-budjetu-siagnyli-474-miliardiv/> (дата звернення 06.04.2026)
7. Ухиляння від сплати податків – які найбільші схеми та шляхи протидії URL: <https://renews.com.ua/ekonomika/yhiliannia-vid-splati-podatkiv-iaki-naibilshi-shemi-ta-shliahi-protidiyi/amp/> (дата звернення 06.04.2026)

*Гетьманець О. П.,
завідувач кафедри правового забезпечення
підприємницької діяльності та фінансової
безпеки, доктор юридичних наук, професор,
Харківський національний університет
внутрішніх справ.
Свідер Х. В.,
здобувачка першого рівня вищої освіти*

ЗАКОНОДАВЧЕ ВРЕГУЛЮВАННЯ БЮДЖЕТНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах збройної агресії проти України особливої актуальності набувають питання забезпечення фінансової стабільності держави, підтримки соціально-економічного розвитку та відновлення об'єктів критичної інфраструктури. Одним із ключових викликів постає необхідність пошуку альтернативних джерел фінансування з метою зниження навантаження на державний бюджет [1, с. 152].

На думку вчених бюджетна політика являє собою складову економічної діяльності органів державної влади та управління, спрямовану на формування системи організаційних і методологічних заходів щодо акумулювання, розподілу та використання фінансових ресурсів відповідно до потреб соціально-економічного розвитку суспільства. Вона відображає орієнтацію на визначення оптимальних обсягів бюджетних ресурсів, а також забезпечення їх максимально ефективного та раціонального використання [2, с. 58].

В економічній науковій літературі відсутній єдиний підхід до визначення сутності бюджетної політики, оскільки вітчизняні науковці пропонують різні концептуальні трактування цього поняття. Позиція вчених, яка характеризує бюджетну політику як складову фінансової політики, відображає сукупність державних заходів у бюджетній сфері, спрямованих на регулювання економічних і соціальних процесів [3, с. 579].

Бюджетна політика України є складовою державної фінансової політики, що реалізується через систему нормативно-правових актів, зокрема Бюджетним

кодексом України та Законом України «Про Державний бюджет України», який щорічно визначає обсяги доходів і видатків, джерела фінансування дефіциту та пріоритетні напрями використання бюджетних коштів.

В умовах воєнного стану в бюджетній політиці держави можна виокремити низку актуальних проблем, зокрема: скорочення кількості суб'єктів господарювання, що сплачують податки, а також зменшення чисельності зайнятого населення, що зумовлює зниження бюджетних надходжень; руйнування об'єктів енергетичної інфраструктури; тимчасова окупація морських портів і ускладнення логістики залізничних перевезень; зменшення обсягів реалізації підакцизної продукції тощо [4, с.195].

Одним із основних завдань бюджетної політики традиційно є забезпечення збалансованості бюджету та скорочення його дефіциту. Водночас в умовах війни значущість досягнення повної збалансованості бюджету об'єктивно знижується, оскільки держава змушена оперативнo реагувати на надзвичайні виклики. На сучасному етапі бюджетна політика України має виражений витратний характер, що зумовлено необхідністю фінансування оборонних потреб, соціальної підтримки населення та відновлення інфраструктури.

У 2022-2023 роках після початку повномасштабного вторгнення росії відбулися суттєві зміни у плануванні доходів і видатків державного бюджету. Це підтверджується значною кількістю змін, внесених до Закону України «Про Державний бюджет України на 2022 рік» упродовж воєнного періоду.

На думку аналітиків війна спричинила скорочення податкових надходжень, зокрема загальнодержавних податків, що зумовлено втратою територій, виснаженням ресурсів та зменшенням людського капіталу. У відповідь держава була змушена адаптувати податкову політику, змінюючи правила оподаткування для підтримки бізнесу та економіки. Частина платників податків зловживала ситуацією, ухиляючись від виконання податкових зобов'язань, що сприяло розширенню тіньового сектору економіки. Попри спроби покращення податкового адміністрування, результати залишаються нестабільними [5, с. 24].

Вчені пропонують посилювати бюджетну політику через підтримку малого підприємництва шляхом добровільної сплати єдиного податку, зниження ставок і переходу на спрощену систему оподаткування для окремих суб'єктів господарювання. Водночас ці заходи можуть зменшувати доходи бюджету та збільшувати дефіцит. Для його покриття держава залучає зовнішню допомогу та використовує внутрішні ресурси, зокрема через участь Національного банку України у придбанні державних цінних паперів [4, с.197].

У сучасних умовах бюджетна політика України має бути орієнтована насамперед на забезпечення обороноздатності держави, в тому числі шляхом фінансування сектору безпеки, розвитку озброєння та військової техніки. Важливим напрямом є збільшення інвестицій в інфраструктуру, передусім у регіонах, що зазнали значних руйнувань унаслідок збройної агресії [4, с.197]. Шляхи, які доцільно використати для стимулювання інвестицій у суспільне виробництво:

- підтримка розвитку малого та середнього підприємництва, що сприятиме зниженню імпортозалежності та ефективнішому використанню внутрішніх ресурсів;
- зміцнення фінансової самостійності територіальних громад, щоб вони могли автономно залучати інвестиції на місцях;
- впроваджувати сучасні технології у засоби виробництва, які використовуються у підприємствах оборонної галузі для створення новітнього озброєння.

Державна політика має бути спрямована на підтримку економічного відновлення та справедливий розподіл податкового навантаження. Важливо оптимізувати бюджетні видатки, скорочуючи неефективні витрати, але зберігаючи фінансування провідних сфер, таких як освіта та охорона здоров'я, соціального захисту та інших пріоритетних галузей.

Отже, бюджетна політика України в умовах воєнного стану набуває особливого значення як основа забезпечення фінансової стабільності держави, економічної безпеки держави та фінансування оборонних потреб. Сучасний її

стан характеризується зростанням видатків, дефіциту бюджету та залежністю від зовнішнього фінансування. Ефективна реалізація бюджетної політики передбачає концентрацію фінансових ресурсів на забезпеченні обороноздатності держави та відновленні критичної інфраструктури. Важливим є стимулювання інвестиційної активності через підтримку малого та середнього підприємництва, зміцнення фінансової спроможності територіальних громад і впровадження сучасних технологій у виробничі процеси, що сприятиме економічному відновленню та підвищенню конкурентоспроможності національної економіки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Король М. Я. Бюджетна політика України: вплив UNITED24 на фінансовий стан країни. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2025. № 8 . URL: https://www.lsej.org.ua/8_2025/33.pdf (дата звернення 28.03.2026)
2. Геллер Є. Б. Бюджетна політика як функціональний елемент формування бюджету підприємства. *Інвестиції: практика та досвід*. 2013. № 11 URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/11_2013/16.pdf (дата звернення 28.03.2026)
3. Петричко М. М., Басара М. М. Бюджетна політика України: теоретичний та практичний аспекти. Мукачівський державний університет. *Економіка і суспільство*. Випуск # 2 / 2016. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/2_ukr/103.pdf (дата звернення 28.03.2026)
4. Західна, О., Круглякова, В., & Рахвал, І. (2023). *Бюджетна політика України: стан, оцінювання, перспективи*. *Молодий вчений*, 10 (122), 194-199. URL: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2023-10-122-38> (дата звернення 28.03.2026)
5. Бак Н., Харовська А. Війна як чинник формування податкових надходжень бюджету України. *Фінанси, облік і оподаткування*. 2023. Випуск I (89). URL: <http://doi.org/10.34025/2310-8185-2023-1.89.02> (дата звернення 28.03.2026)

Корж Марина Анатоліївна
к.ю.н., доцент, кафедри економічної політики,
маркетингу та бізнес-аналітики
Державний податковий університет
ORCID: 0000-0002-1475-6429
Герасимук Дарина Михайлівна
Здобувач вищої освіти бакалаврського рівня
Державний податковий університет

ВИДИ ФІНАНСОВИХ ЗЛОЧИНІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У часи воєнного стану в Україні спостерігається значна зміна економічних процесів та структури злочинності, особливо у фінансовій сфері. Введення воєнного стану формує нові перешкоди для фінансової системи держави: послаблення нагляду за деякими операціями, а також збільшення обсягів гуманітарної допомоги та державних витрат створюють підґрунтя для зловживань та протиправних дій. [1].

У цей час фінансові правопорушення набувають нових форм: від розкрадання бюджетних коштів і шахрайства з благодійними внесками до ухилення від оподаткування та легалізації доходів, здобутих злочинним шляхом.

Особливу небезпеку становлять проступки, спрямовані на отримання незаконної вигоди з кризових умов, адже вони підривають економічну безпеку держави та нівелюють суспільну довіру до владних інституцій.

Важливу роль у протидії фінансовим порушенням відіграють державні органи, зокрема Національне антикорупційне бюро України та Національне агентство з питань запобігання корупції, які здійснюють виявлення, розслідування та аналіз корупційних ризиків в умовах воєнного стану[2]. Їх діяльність спрямована на мінімізацію негативних наслідків фінансових правопорушень та забезпечення прозорості використання державних ресурсів.

Отже, вивчення видів фінансових злочинів в умовах воєнного стану є вкрай важливим для творення дієвих механізмів запобігання та протидії їм, а також для посилення економічної безпеки України під час збройної агресії.

У цей період фінансовим злочинам притаманні високий рівень латентності, оперативна адаптація до нових економічних умов та використання державних кризових явищ у злочинних цілях. Згідно з Кримінальним кодексом України, до цієї категорії належать правопорушення у сферах бюджету, оподаткування, банківської діяльності та обігу грошових коштів[3].

Одним із найбільш поширених видів у період воєнного стану є розкрадання бюджетних коштів. Це пов'язано зі значним збільшенням державних витрат на оборону, відновлення інфраструктури та соціальну підтримку населення. Зловживання службовим становищем при розподілі таких ресурсів створює передумови для корупційних схем, зокрема завищення вартості закупівель, фіктивних тендерів та нецільового використання коштів [4].

Значне місце посідає ухилення від оподаткування, яке трансформується під впливом економічної нестабільності та лібералізації бізнес-процедур. Суб'єкти господарювання вдаються до фіктивних операцій, приховування прибутків або виведення капіталу в «тінь» задля зменшення податкового тиску [5].

Водночас критичною проблемою залишається легалізація доходів, отриманих злочинним шляхом, що часто супроводжується іншими фінансовими зловживаннями. В умовах воєнного стану подібні схеми нерідко маскуються під правомірну діяльність, зокрема через прикриття благодійними фондами чи волонтерськими структурами. Це суттєво ускладнює процес ідентифікації правопорушень та зумовлює необхідність удосконалення механізмів фінансового моніторингу.

Окремо варто відзначити кіберзлочини у фінансовому секторі, зокрема фішинг, несанкціонований доступ до банківських рахунків та шахрайство в інтернеті. Зловмисники активно використовують цифрові інструменти в поєднанні з методами психологічного маніпулювання (наприклад, фейкові збори «на потреби армії»), що дозволяє їм оперативно привласнювати кошти громадян. За інформацією Служби безпеки України, під час війни рівень такої злочинності помітно зріс [6].

Тож, фінансові злочини в умовах воєнного стану мають складний характер, поєднуючи як традиційні методи економічних зловживань, так і сучасні схеми, що базуються на цифровізації та спекуляціях на гуманітарній допомозі. Така ситуація вимагає посилення контролю, оптимізації законодавчої бази та підвищення результативності роботи правоохоронних органів.

Висновок

Таким чином, під час воєнного стану фінансова злочинність набуває поширення та складніших форм, що зумовлено збільшенням державних видатків і послабленням контрольних механізмів. Серед головних загроз — розкрадання бюджетних коштів, махінації з гуманітарною допомогою, податкове ухилення та кіберзлочини.

Провідними органами у сфері протидії цим явищам є Національне антикорупційне бюро України, Національне агентство з питань запобігання корупції та Служба безпеки України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19> (дата звернення: 07.04.2026).
2. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 08.04.2026).
3. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів : Закон України від 06.12.2019 № 361-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20> (дата звернення: 09.04.2026).
4. Офіційний сайт Національне антикорупційне бюро України. URL: <https://nabu.gov.ua> (дата звернення: 11.04.2026).
5. Аналітичні матеріали Національне антикорупційне бюро України. URL: <https://reports.nabu.gov.ua/applications/> (дата звернення: 11.04.2026).

6. Офіційний сайт Служба безпеки України. Забезпечення інформаційної безпеки. URL: <https://ssu.gov.ua/zabezpechennia-informatsiinoi-bezpeky> (дата звернення: 11.04.2026).

*Тимоць М.В.,
кандидат економічних наук, доцент,
професор кафедри бізнесу та управління,
Університет Короля Данила.
Колісник П.Д.,
Здобувач першого рівня вищої освіти*

МЕТОДИ ПРОТИДІЇ СОЦІАЛЬНОЇ ІНЖЕНЕРІЇ У СФЕРІ У БЕЗКООНТАКТНИХ ПЛАТЕЖІВ

Розвиток цифрових фінансових технологій зумовив широке впровадження безконтактних платіжних систем у повсякденне життя громадян. QR-кодових платежів та мобільних гаманців кардинально змінили підходи до здійснення фінансових операцій, забезпечивши швидкість, зручність та доступність розрахунків. Разом із тим, зростання обсягів безконтактних транзакцій супроводжується збільшенням кіберзлочинних посягань, зокрема тих, що ґрунтуються на методах соціальної інженерії.

У межах соціального інженерного підходів вразливості особистості розглядаються як її слабкі місця, потреби, пристрасті та захоплення. Маніпулювання цими вразливостями дає змогу здійснювати несанкціонований доступ до інформації. Своєю чергою, породжує нову модель поведінки людини, формує сприятливі умови для реалізації загроз інформаційній безпеці та знижує ефективність систем захисту інформації від зовнішніх впливів. Зазначене проявляється у таких формах, як: шахрайство, обман, афера, інтрига, містифікація, провокація. Кожна з перелічених форм маніпулювання потребує чіткого визначення свого змісту через ретельне планування, організацію та контроль, які наведені на рисунку 1.

Рис.1. Використання соціального інженерного підходу [1]

З перегляду на рис.1., використання соціального інженерного підходу передбачає цілеспрямований вплив на свідомість (підсвідомість) людини проти волі, але за його згодою. Для цих психологічних вразливостей зазвичай проявляється через шахрайство, обман, інтриги, афери, провокації або містифікації. Кожна з цих форм маніпуляції вимагає попереднього глибокого аналізу, ретельного планування та чітко організації процесу. Їхня специфіка та методи реалізації безпосередньо залежать від обраного виду атаки в межах соціальної інженерії. Фактично, зловмисники адаптують свої дії під конкретну стратегію впливу, забезпечуючи постійний контроль над ситуацією, а саме [1]:

1. Фішінг (Phishing) – масове розсилання електронної пошти великій групі адресатів.
2. Фармінг (Pharming) – перенаправлення користувачів на шахрайські сайти для отримання їх логіну та паролю.
3. Смішінг (Smishing) – отримання інформації шляхом масового розсилання SMS повідомлень з посиланням на веб-ресурси або з реквізитами організацій (наприклад, фінансових).
4. Вішінг (Vishing) – отримання інформації шляхом входження в довіру під час розмови через IP-телефон. При цьому в порушення конфіденційності

здійснюється завдяки викладенню прохання у повідомленні зателефонувати на певний міський номер.

5. Вейлінг (Whaling) - отримання інформації шляхом входження в довіру під час розмови через IP-телефон. При цьому в порушення конфіденційності здійснюється завдяки викладенню прохання у повідомленні зателефонувати на певний міський номер.

Спільною рисою всіх зазначених методів є прагнення зловмисника встановити контроль над поведінкою жертви шляхом введення її в оману. Це підкреслює необхідність підвищення рівня інформаційної грамотності користувачів, впровадження комплексних заходів із захисту персональних даних, а також розроблення ефективних механізмів протидії соціальним інженерним атакам як на індивідуальному, так і на організаційному рівні.

Забезпечення фінансової безпеки банківської установи є однією з найбільш актуальних проблем сучасності, вирішення якої потребує формування чітко визначеної стратегії. Зростання кількості загроз як зовнішнього, так і внутрішнього характеру зумовлює необхідність розроблення комплексного підходу до їх своєчасного виявлення, всебічного аналізу та системного впровадження превентивних заходів.

Особливої уваги в цьому контексті заслуговують загрози, пов'язані із застосуванням методів соціальної інженерії. Зловмисники дедалі частіше використовують психологічні механізми впливу - маніпулювання, введення в оману та експлуатацію довіри — з метою отримання несанкціонованого доступу до конфіденційної фінансової інформації. Такі інструменти, як фішинг, фармінг, смішинг, вішинг та вейлінг, становлять реальну загрозу як для окремих клієнтів банківських установ, так і для їх інформаційної інфраструктури загалом. Відтак, ефективна стратегія фінансової безпеки банку має обов'язково включати заходи протидії соціальним інженерним атакам, підвищення рівня обізнаності персоналу та клієнтів, а також впровадження надійних механізмів захисту персональних і фінансових даних.

Аналіз статистичних даних Національного банку України щодо шахрайських операцій з використанням платіжних карток у 2024 році свідчить про неоднозначні тенденції у сфері фінансової безпеки.

З одного боку, загальна кількість незаконних операцій скоротилася на 2 тисячі порівняно з 2023 роком, що становить зниження на 1% — до 270 тисяч операцій. Це може свідчити про певне підвищення ефективності заходів із протидії шахрайству з боку надавачів платіжних послуг. Відносна кількість шахрайських операцій на один мільйон видаткових операцій також зменшилася на 8%, що пояснюється зростанням загального обсягу легальних транзакцій. Проте, попри позитивну динаміку щодо кількісних показників, фінансові втрати від шахрайства суттєво зросли. Загальна сума збитків від незаконних операцій з платіжними картками за 2024 рік збільшилася на 37% і досягла 1,1 мільярда гривень. Це свідчить про те, що зловмисники переорієнтувалися з масових дрібних атак на більш цілеспрямовані операції з вищою фінансовою віддачею. Підтвердженням цього є зростання середньої суми однієї незаконної операції на 39% - з 3 065 гривень у 2023 році до 4 247 гривень у 2024 році [2].

Водночас зростання загального обсягу видаткових операцій на 8% дещо компенсувало негативний ефект, знизивши відносний рівень збитків від шахрайства на 28% відносно загальної суми транзакцій. Таким чином, на кожен мільйон гривень, витрачених за допомогою платіжних карток, припадало лише 176 гривень збитків від шахрайства. Однак зазначене не применшує серйозності проблеми, адже абсолютні фінансові втрати залишаються критично високими та потребують посилення комплексних заходів захисту. Отже, подальше вдосконалення механізмів фінансової безпеки, підвищення рівня цифрової грамотності користувачів платіжних систем та впровадження сучасних технологій моніторингу транзакцій є нагальною необхідністю для мінімізації ризиків шахрайства у банківському секторі [2].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Цуркан О., Герасимов Р., Крук О. Методи протидії використанню соціальної інженерії. Information Technology and Security. 2019. Т. 7. №2 (13). С.

10. URL: <https://ela.kpi.ua/server/api/core/bitstreams/9feca6ee-1a2b-4a4b-9364-f471cf50ed5a/content>

2. Кількість випадків шахрайства з картками знизалася, збитки за ними – зросли. Національний банк України. 2025. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/kilkist-vipadkiv-shahraystva-z-kartkami-znizilasya-zbitki-za-nimi--zrosli>

*Максимюк М. М.,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри бізнесу та управління,
Університет Короля Данила
Синяговська В. В.,
здобувачка першого рівня вищої освіти*

ТРАНСФОРМАЦІЯ СИСТЕМИ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ В УМОВАХ ВОЄННОЇ АГРЕСІЇ ТА ЦИФРОВІЗАЦІЇ

Крилатий вислів, що приписують Наполеону Бонапарту, - «народ, який не хоче годувати свою армію, незабаром буде годувати чужу», - сьогодні набуває для України особливої актуальності, відображаючи деструктивну природу фінансових правопорушень у період воєнного стану. У сучасних реаліях будь-яке протиправне діяння, спрямоване на мінімізацію податкових надходжень до бюджету, втрачає ознаки суто економічного злочину і перетворюється на пряму загрозу національній безпеці, що зумовлює гострий суспільний резонанс та потребує посилення юридичної відповідальності.

Сутність фінмоніторингу як елементу системи забезпечення фінансово-економічної безпеки держави полягає у здійсненні комплексу заходів щодо запобігання легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та військової агресії. Така система функціонує на двох рівнях - державному та первинному, що забезпечує багаторівневий контроль фінансових потоків [1]. В умовах війни роль фінансового моніторингу суттєво зростає, оскільки фінансові правопорушення, зокрема суми коштів, що фігурують в них, є суттєвими і безпосередньо впливають на обороноздатність держави. Водночас розвиток цифрових технологій трансформуює підходи до здійснення фінансового контролю. Зростання обсягів електронних платежів, використання криптовалют і цифрових фінансових інструментів створюють нові можливості, але й формують додаткові ризики, пов'язані з анонімністю транзакцій та складністю їх відстеження [2]. Серед сучасних проблем функціонування системи фінансового моніторингу в Україні залишаються

високий рівень тінізації економіки, корупція, недостатній розвиток фінансового ринку, низький рівень автоматизації процесів. В умовах цифровізації до цих викликів додаються питання кібербезпеки і захисту даних, інтеграції новітніх технологій та необхідність підвищення кваліфікації фахівців.

Запровадження воєнного стану зумовило адаптацію механізмів фінансового моніторингу до потреб держави. Було введено низку спрощень, зокрема щодо встановлення джерел походження коштів у разі їх спрямування на підтримку Збройних сил України, гуманітарні цілі або придбання військових облігацій. Також спрощено процедури ідентифікації клієнтів та призупинено проведення виїзних перевірок. Ключову роль у системі фінансового моніторингу відіграють банки, які за 2025 р. подали понад 1,9 млн. повідомлень про фінансові операції [3]. Тому особливої актуальності в сучасних умовах набуває впровадження інноваційних технологій у сфері фінансового моніторингу в банках. Використання штучного інтелекту, big data та машинного навчання це найбільш перспективний та ефективний спосіб виявляти нетипові фінансові операції, оперативно аналізувати значні обсяги даних і прогнозувати потенційні ризики. Крім того, розвиток єдиних інформаційних систем і цифрових платформ забезпечує ефективніший обмін інформацією між суб'єктами фінансового моніторингу. Масова цифровізація з іншого боку також відкриває і нові канали для здійснення незаконної діяльності, зокрема через використання криптовалют, електронних платіжних систем та офшорних схем. Це потребує постійного вдосконалення нормативно-правової бази та активної міжнародної співпраці у сфері протидії фінансовим злочинам. Але масове використання цифрових технологій в сфері фінансового моніторингу є безальтернативним напрямком їх розвитку, зокрема задля забезпечення прозорості, ефективності та відсутності ефекту "вибіркової дії". Також це відповідає сучасним запитам у суспільстві.

Фінансовий моніторинг в Україні в умовах воєнного стану та цифровізації відіграє ключову роль у забезпеченні фінансової безпеки держави. Запроваджені спрощення сприяють оперативному забезпеченню фінансових цілей країни, та водночас зберігається необхідність контролю за ризиковими операціями.

Розвиток такої системи пов'язаний із масовим використанням цифрових рішень, зокрема в банківській сфері, яка є достатньо технологічною для цього.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Рубай О., Шолудько О., Богач М. Особливості фінансового моніторингу в Україні в умовах воєнного стану. *Вісник Львівського національного університету природокористування. Серія Економіка АПК*. 2023, (30), С. 89-93. <https://doi.org/10.31734/economics2023.30.089>.
2. Забаштанська Т., Чередниченко І. Фінансовий моніторинг як інструмент протидії новітнім загрозам в умовах цифровізації. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2024, 2 (38), С. 211-219. [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2024-2\(38\)-211-219](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2024-2(38)-211-219)
3. Річний звіт за 2025 рік. *Державна служба фінансового моніторингу України*. URL: <https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/0350/2025/%D0%A0%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D0%97%D1%82%20%D0%B7%D0%B0%202025%20%D1%80%D1%96%D0%BA.pdf> (дата звернення: 19.04.2026).

ГРОЗДІЛ 2

ПРОТИДІЯ ВІДМИВАННЮ КОШТІВ (AML/CFT)

*Максимюк М. М.,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри бізнесу та управління,
Університет Короля Данила
Волощук Р. Р.,
здобувачка першого рівня вищої освіти*

МЕХАНІЗМИ AML-КОМПЛІАЄНСУ ЩОДО ПОЛІТИЧНО ЗНАЧУЩИХ ОСІБ В УКРАЇНІ: ВИКЛИКИ ВОЄННОГО СТАНУ

Функціонування системи фінмоніторингу наразі є суперечливим, що яскраво проілюстровано спробою законодавчого обмеження статусу PEP до трьох років у межах законопроекту №15112-1 (№9296-д) [1]. Незважаючи на те, що через публічний резонанс пряме скасування позиттивного статусу було замінене на мораторій щодо штрафів для банків до часу вступу в ЄС, сама наявність таких ініціатив свідчить про потребу у більш жорсткій регламентації законодавства щодо окремих груп PEP та його узгодженні з міжнародними стандартами AML/CFT.

У науковій літературі фінансовий моніторинг політично значущих осіб (ПЗО, PEP) розглядається як важливий інструмент системи протидії корупції та легалізації незаконних доходів. Його сутність полягає у встановленні підвищеного рівня контролю за фінансовими операціями таких осіб, що обумовлено їх доступом до владних ресурсів та можливістю впливу на розподіл фінансових потоків. Вченими доведено, що ефективне застосування PEP-підходу дозволяє зменшити ризики корупційних зловживань та підвищити прозорість фінансової системи держави [2]. В умовах війни в Україні зросла ймовірність використання складних фінансових схем для виведення коштів за кордон, зловживання іноземною допомогою, а також участі ПЗО у сумнівних фінансових

операціях. У зв'язку з цим суб'єкти первинного фінансового моніторингу змушені більш ретельно аналізувати клієнтів, застосовувати розширені процедури перевірки [3]. Інструмент такого аналізу - ризик-орієнтований підхід, який передбачає індивідуальну оцінку рівня ризику кожного клієнта залежно від його статусу, фінансової поведінки та джерел доходів. Він дозволяє не лише формально виконувати вимоги законодавства, а й ефективно виявляти підозрілі фінансові операції. У випадку політично значущих осіб це особливо важливо, оскільки саме ця категорія клієнтів потребує підвищеної уваги з боку фінансових установ, а в умовах військового стану ще й може бути причиною суспільного резонансу чи журналістських розслідувань.

Разом з тим, посилення вимог до фінансового моніторингу завжди створює додаткове навантаження на банківську систему. Зростає обсяг перевірок, збільшуються витрати на комплаєнс та час обслуговування клієнтів. Це формує необхідність пошуку балансу між ефективністю фінансового контролю та забезпеченням стабільного функціонування фінансового сектору, особливо в умовах воєнного стану. Проте безальтернативним залишається стандарт, встановлений 12 рекомендацією FATF що стосується ПЗО. Іншою важливою складовою у системі протидії відмивання коштів є публікації типологічних досліджень Державної служби фінансового моніторингу. Так, у звіті за 2025 рік [4], наведено цілий ряд прикладів щодо відмивання доходів, пов'язаних з ПЗО (2025.4.3.12. Легалізація незаконних доходів народним депутатом...; 2025.4.3.1. Підозрілі операції за участю політично значущої особи; 2025.4.3.2. Підозрілі фінансові операції ПЗО з ознаками корупційних зловживань; 2025.4.3.15. Легалізація незаконно отриманих доходів за участю PER).

Тому можемо констатувати, що фінансовий моніторинг політично значущих осіб в Україні в умовах війни є ключовим елементом забезпечення фінансової безпеки держави та протидії корупційним і репутаційним ризикам зокрема. Законодавчі ініціативи щодо PER, наукові підходи до його визначення та практичні заходи фінансового контролю демонструють необхідність подальшого вдосконалення цієї системи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. У законопроект про посилки хотіли внести скасування довічного РЕР, але передумали. LIGA.Finance. 2025. 7 квітня. URL: <https://finance.liga.net/ua/state-finance/novosti/u-zakonoproiekt-pro-opodatkuвання-posylok-vnesly-skasuvannia-dovichnoho-per> (дата звернення: 16.04.2026).
2. Франковська С. А. Фінансовий моніторинг «політично значущих осіб» як інструмент протидії корупції: правовий аспект: монографія / С. А. Франковська. - Одеса: Видавництво «Юридика», 2025. - 164 с. URL: <https://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi85/0064759.pdf>
3. Ремига Ю., Щербатих Д. Заходи фінансового моніторингу щодо політично значущих осіб. Сталий розвиток економіки, 2025. (4 (55), С. 308-314. <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2025-55-42>
4. Типологічне дослідження Державної служби фінансового моніторингу України за 2025 рік: Актуальні методи та схеми легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом: звіт. URL: https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/411/%D0%A2%D0%B8%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%20%D0%94%D0%A1%D0%A4%D0%9C%D0%A3/Typology%202025_UA.pdf (дата звернення: 19.04.2026).

Панасенко Г.О.,
доктор економічних наук, доцент, професор
кафедри фінансових розслідувань та
економічної безпеки,
Державний податковий університет
Бреставець В.В.,
здобувач вищої освіти другого
(магістерського) рівня вищої освіти

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ «ДРОПІВ»

Дропи, або «грошові мули» - системне явище, яке являє собою передачу третім особам доступу до засобів проведення фінансових операцій, тобто володільці платіжних рахунків, свідомо або несвідомо, виконують роль певної ланки в організованій системі легалізації (відмивання) коштів, одержаних злочинним шляхом, за певну грошову винагороду або шляхом обману. Фактично, завданням дропа є імітація законної діяльності, з метою ускладнення виявлення підозрілих фінансових операцій. FATF також наголошує на актуальності проблеми використання «грошових мулів» як засобу для переміщення та маскуванню походження коштів отриманих злочинним шляхом [1].

Види дропів можна розділити за їх ступенем усвідомленості під час «переміщення» коштів отриманих злочинним шляхом [2, с. 74]. «Неусвідомленими дропами» можуть виступати особи, які за фінансову винагороду надають повний доступ до банківських рахунків без повного уявлення, щодо подальшого використання їх рахунків або природи походження майна. «Усвідомленими дропами» можна назвати осіб, які приймають активну участь у легалізації, тобто самостійно пересилають або знімають кошти готівкою, що відповідає суб'єктивній стороні «особа знала або повинна була знати, що майно прямо чи опосередковано, повністю чи частково одержане злочинним шляхом» та об'єктивній стороні «володіння таким майном, використання такого майна, розпорядження таким майном, переміщення майна,

зміна форми (перетворення) такого майна» [3] злочину передбаченого статтею 209 КК України. «Неусвідомлені дропи», або особи, які добровільно (за фінансову винагороду), або будучи введеними в оману, передають доступ до повного керування банківськими рахунками третім особам, можуть не здогадуватися про злочинне походження коштів, однак згідно з чинною редакцією Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» суб'єктивна сторона злочину передбаченого частиною 1 статті 209 КК України може характеризуватися у формі злочинної недбалості, а саме: особа «повинна була знати, що таке майно прямо чи опосередковано, повністю чи частково одержано злочинним шляхом» [4], що значно розширює можливості притягнення до відповідальності за діяльність дропів. Досить оціночне формулювання дає змогу правоохоронним органам самостійно вирішувати достатність рівня обізнаності особи в злочинному походженні коштів, що тягне за собою можливість неправомірного притягнення до кримінальної відповідальності. Таке формулювання може суперечити статті 9 Конвенції Ради Європи про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, та про фінансування тероризму, яка передбачає визнання злочинними дії у випадку їх «умисного вчинення» та «з усвідомленням того, що таке майно є доходом» [5].

Проблемним аспектом кваліфікації діяльності дропів за статтею 209 КК України є питання доведення предикатного злочину. Диспозиція частини 1 статті 209 КК України встановлює, що достатньою є наявність «фактичних обставин, які свідчать про одержання майна злочинним шляхом» [3]. Питання правомірності обвинувачення без наявності процесуальної кваліфікації предикатного злочину є особливо актуальним, оскільки створює ризики безпідставного обвинувачення.

Основною проблемою при кваліфікації діяльності дропів за статтею 209 КК України є саме встановлення форми вини та сам процес оцінювання

обізнаності особи у злочинному походженні коштів, які пройшли через її рахунки. Сьогоднішня боротьба з дропами та проблема притягнення їх до відповідальності стикається з двома протилежними викликами, а саме: сучасний підхід відмови від обов'язкового «виroku за предикатним злочином» створює ризики зловживання владою при неправильній оцінці обізнаності особи у злочинному походженні майна, але в свою чергу консервативний підхід, що полягає в обов'язковому доведенні предикатного злочину, перешкоджає швидкій боротьбі з актуальним інструментом переміщення та легалізації коштів отриманих злочинним шляхом. Можливим рішенням є криміналізацію продажу або надання доступу до власних рахунків третім особам шляхом доповнення диспозиції статті 200 КК України, або запровадження адміністративної відповідальності за сам факт передачі, або продажу третім особам доступу до власних банківських рахунків, що максимально ускладнить та здорожчить використання дропів в якості інструменту легалізації доходів отриманих злочинним шляхом.

Враховуючи суперечність чинної редакції частини 1 статті 209 КК України, яка передбачає форму злочинної вини у формі злочинної недбалості під час легалізації коштів отриманих злочинним шляхом та ст. 9 Варшавської конвенції 2005 року, яка вимагає саме умисного вчинення легалізації, тобто надання легального вигляду коштам отриманих злочинним шляхом та об'єктивній неможливості правоохоронної та судової системи притягнути до кримінальної відповідальності десятки тисяч дропів, раціональним є запровадження саме адміністративної відповідальності для «неусвідомлених дропів», тобто осіб, які добровільно (за фінансову винагороду), або будучи введеними в оману, передають доступ до повного керування банківськими рахунками третім особам. Притягувати до кримінальної відповідальності саме дроповодів, тобто осіб, які створюють мережі дропів, оскільки їх діяльність характеризуються умисною формою вини, а саме створення мережі дропів з метою легалізації коштів отриманих злочинним шляхом.

Відсутність правової визначеності у питання притягнення дропів до кримінальної відповідальності створює ризики проявів корупції та зловживання службовим становищем та залишатиметься непослідовним та вразливим до оскарження в суді.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Illicit Financial Flows from Cyber-Enabled Fraud. Paris : FATF – Interpol - Egmont Group, 2023. 67 p. URL: <https://www.fatf-gafi.org/content/fatf-gafi/en/publications/Methodsandtrends/illicit-financial-flows-cyber-enabled-fraud.html> (date of access: 07.04.2026);
2. Черевко К. О., Гораш О. С. Особливості кримінально-правової кваліфікації дій так званих «дропів» («грошових мулів»). Вісник Кримінологічної асоціації України. 2024. № 3 (33). С. 72–84. URL: <https://doi.org/10.32631/vsa.2024.3.07> (дата звернення: 07.04.2026);
3. Кримінальний кодекс України : Кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III : станом на 17 лип. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 07.04.2026);
4. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення : Закон України від 06.12.2019 № 361-IX : станом на 1 січ. 2026 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text> (дата звернення: 07.04.2026);
5. Конвенція Ради Європи про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, та про фінансування тероризму : Конвенція Ради Європи від 16.05.2005 : станом на 17 листоп. 2010 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_948#Text (дата звернення: 07.04.2026).

ГРОЗДІЛ 3

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ТА ІННОВАЦІЇ У ФІНАНСОВИХ РОЗСЛІДУВАНЬ

Ангеленюк А.-М.Ю.

*кандидат юридичних наук, старший
дослідник,*

*доцент кафедри фінансових розслідувань та
економічної безпеки*

Державний податковий університет

Меньшова В.О.

здобувач другого рівня вищої освіти

МЕТОДИ РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ, ВЧИНЕНИХ ІЗ ВИКОРИСТАННЯМ КРИПТОАКТИВІВ

У сучасних умовах цифровізації економіки криптоактиви стали не лише інноваційним фінансовим інструментом, але й об'єктом підвищеної уваги з боку правоохоронних органів. Їх децентралізований характер, анонімність і глобальний масштаб використання створюють сприятливі умови для вчинення різноманітних правопорушень – від шахрайства до відмивання коштів. Однак, на сьогодні в Україні нормативно-правове регулювання криптоактивів є недостатнім: досі не закріплено чітке поняття криптоактиву у законодавстві [1, с. 23], не прийнятим є Закон України «Про віртуальні активи» [2], не розроблені та не прийняті й інші потрібні нормативно-правові акти. У розрізі діючого законодавства віртуальним активом визначають цифрове вираження вартості, яким можна торгувати у цифровому форматі або переказувати і яке може використовуватися для платіжних або інвестиційних цілей [3].

У зв'язку з цим особливого значення набувають ефективні методи розслідування злочинів, пов'язаних із використанням криптоактивів, які мають як теоретичну, так і практичну цінність.

Передусім слід зазначити, що розслідування таких злочинів потребує поєднання традиційних криміналістичних підходів із сучасними цифровими технологіями. Одним із ключових методів є аналіз блокчейну.

Блокчейн – це відкритий реєстр транзакцій, який дозволяє відстежувати рух криптоактивів між адресами [4]. Хоча користувачі можуть залишатися псевдонімними, усі транзакції є публічними, що створює можливості для їх аналізу. За допомогою спеціалізованого програмного забезпечення слідчі можуть встановлювати зв'язки між адресами, визначати підозрілі транзакції та формувати ланцюги переміщення коштів.

Важливим методом є ідентифікація користувачів через так звані точки входу та виходу: криптобіржі, обмінники та платіжні сервіси. Більшість із них застосовує процедури KYC (Know Your Customer), що передбачають встановлення особи клієнта. Отримання доступу до таких даних у рамках міжнародної правової допомоги дозволяє правоохоронним органам встановити реальних осіб, причетних до незаконних операцій.

Ще одним ефективним методом є цифрова криміналістика (digital forensics) [5, с. 177]. Вона передбачає дослідження комп'ютерів, мобільних пристроїв та інших носіїв інформації з метою виявлення криптогаманців, ключів доступу, історії транзакцій та інших цифрових слідів. Цей метод часто застосовується під час обшуків і вилучення техніки та є важливим джерелом доказової інформації.

Не менш важливим є фінансово-аналітичний метод, який полягає у виявленні підозрілих фінансових потоків, аналізі поведінки транзакцій та встановленні закономірностей. Наприклад, різкі переміщення значних сум, використання міксерів (сервісів для ускладнення відстеження транзакцій) або часті перекази між пов'язаними адресами можуть свідчити про спроби приховати незаконну діяльність.

Також у сучасній практиці активно застосовується міжнародне співробітництво. Оскільки криптоактиви не прив'язані до конкретної юрисдикції, розслідування часто потребує взаємодії між правоохоронними

органами різних країн. Обмін інформацією, спільні операції та доступ до міжнародних баз даних значно підвищують ефективність розслідувань.

Окремо слід виділити методи роботи з відкритими джерелами інформації (OSINT). Соціальні мережі, форуми, даркнет-ресурси (у межах законних процедур доступу) можуть містити важливу інформацію про підозрюваних осіб, їх діяльність і зв'язки. Аналіз таких джерел дозволяє доповнити загальну картину розслідування.

Водночас існують і певні труднощі. До них належать високий рівень технічної складності, використання анонімізуючих сервісів, а також відсутність єдиного міжнародного регулювання криптоактивів. Це вимагає постійного підвищення кваліфікації правоохоронців та вдосконалення законодавчої бази.

Отже, методи розслідування злочинів із використанням криптоактивів є комплексними та багаторівневими. Вони поєднують аналіз блокчейну, цифрову криміналістику, фінансовий моніторинг, міжнародну співпрацю та використання відкритих джерел. Їх розвиток має важливе практичне значення для забезпечення економічної безпеки держави та протидії сучасним формам злочинності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Тіпкі́н-Головко Н.О. Поняття та правова природа криптоактивів: український та іноземний підходи. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: юридичні науки.* Том 35 (74) № 5 2024. С. 19-25. DOI <https://doi.org/10.32782/TNU-2707-0581/2024.5/04>

2. Закон України «Про віртуальні активи» № 2074-IX від 17.02.2022 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20#Text>

3. Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» № 361-IX від 06.12.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text>

4 Що таке блокчейн і як він працює? Binance academy (Оновлено Nov 29, 2024) URL: <https://www.binance.com/uk-UA/academy/articles/what-is-blockchain-and-how-does-it-work>

5. Колодіна А.С., Федорова А.С. Цифрова криміналістика: проблеми теорії і практики. Київський часопис права № 1, С. 176–180. .DOI <https://doi.org/10.32782/klj/2022.1.27>

(РОЗДІЛ 4

ЗАСТОСУВАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ (AI) ДЛЯ ВИЯВЛЕННЯ ФІНАНСОВИХ ЗЛОЧИНІВ)

Ангеленюк А.-М.Ю.

*кандидат юридичних наук, старший дослідник,
доцент кафедри фінансових розслідувань та
економічної безпеки*

Анна Замота

*здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої
освіти*

ЗАСТОСУВАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ФІНАНСОВИХ РОЗСЛІДУВАННЯХ: МОЖЛИВОСТІ ТА РИЗИКИ

У сучасних умовах трансформації фінансової системи, зумовленої інтенсивною цифровізацією економічних процесів, відбувається істотне ускладнення механізмів фінансових правопорушень, що, у свою чергу, потребує перегляду традиційних підходів до їх виявлення та розслідування. Зростання обсягів безготівкових операцій, розвиток електронної комерції, поширення фінансових технологій, а також активне використання криптоактивів формують нову архітектуру фінансових відносин, у межах якої виникають специфічні ризики економічній безпеці держави [3]. У цьому контексті інтеграція інструментів штучного інтелекту стає об'єктивною необхідністю, що підтверджується сучасними дослідженнями міжнародних організацій, зокрема World Bank.

У контексті можливостей штучного інтелекту у фінансових розслідувань, слід зауважити, що традиційні методи фінансового моніторингу, які засновані на регламентованих правилах та статичних алгоритмах, мають обмежену ефективність в умовах динамічного розвитку фінансових потоків [2]. Водночас системи, що функціонують на базі машинного навчання, забезпечують можливість адаптивного аналізу великих масивів даних, включаючи

транзакційні записи та поведінкові характеристики клієнтів. Саме завдяки здатності до самонавчання такі системи дозволяють ідентифікувати аномалії, які не піддаються формалізації у вигляді жорстко заданих правил, що узгоджується з рекомендаціями European Commission щодо цифровізації фінансового контролю.

Аналітичний потенціал штучного інтелекту реалізується через використання нейронних мереж, методів кластеризації та алгоритмів глибокого навчання, що дозволяє здійснювати багатовимірну обробку інформації [1]. У результаті формуються складні моделі поведінки фінансових потоків, які відображають приховані зв'язки між суб'єктами економічної діяльності. Наприклад, при аналізі транзакційних мереж застосовуються графові моделі, що дають змогу виявляти багаторівневі схеми відмивання коштів, у тому числі через офшорні юрисдикції.

У процесі функціонування таких систем використовується ймовірнісна оцінка ризику, відповідно до якої кожній фінансовій операції присвоюється певний індикатор підозрілості. Формалізовано це може бути представлено як залежність:

$$R = f(x_1, x_2, \dots, x_n),$$

де R – інтегральний показник ризику, x_i – параметри транзакції.

Такий підхід відповідає сучасним методичним рекомендаціям у сфері AML/CFT, сформованим, зокрема, міжнародними інституціями [4].

Разом із тим ефективність застосування штучного інтелекту у фінансових розслідуваннях визначається якістю вихідних даних, що використовуються для навчання моделей. Наявність пропусків або викривлень у даних може призводити до формування некоректних висновків, що підкреслюється у дослідженнях OECD [1]. У цьому контексті особливого значення набуває забезпечення репрезентативності вибірки та регулярне оновлення моделей.

Окремої уваги потребує проблема інтерпретованості результатів роботи алгоритмів штучного інтелекту. У практиці фінансових розслідувань, де результати аналізу можуть бути використані як доказова база, важливо

забезпечити можливість пояснення отриманих висновків. Проте складні моделі часто функціонують як «чорна скринька», що обмежує їх застосування у правовому полі [2]. У зв'язку з цим розвивається напрям explainable AI, спрямований на підвищення прозорості алгоритмів.

Застосування штучного інтелекту дозволяє суттєво підвищити ефективність процедур фінансового моніторингу. Зокрема, за оцінками OECD, впровадження AI-рішень сприяє зниженню рівня хибнопозитивних спрацювань систем приблизно на 15–25 % [1]. Паралельно, згідно з даними World Bank, цифровізація фінансового контролю забезпечує підвищення прозорості фінансових потоків і зростання довіри до фінансових інститутів [3].

Водночас поряд із позитивними ефектами виникають нові ризики, пов'язані з кібербезпекою, захистом персональних даних та можливістю використання тих самих технологій для здійснення фінансових правопорушень. Зокрема, застосування генеративних моделей може використовуватися для створення фальшивих фінансових документів, що потребує посилення регуляторного контролю [2].

Особливого значення набуває використання штучного інтелекту у розслідуванні операцій із криптоактивами, які характеризуються високим рівнем анонімності. Завдяки застосуванню аналітичних платформ стає можливим відстеження транзакцій у блокчейні та ідентифікація взаємозв'язків між адресами, що відповідає сучасним рекомендаціям FATF [4]. При цьому використовуються методи графового аналізу, що дозволяють реконструювати фінансові потоки та виявляти підозрілі операції.

Разом із тим розвиток технологій анонімізації, таких як криптовалюти міксери та приватні блокчейни, створює додаткові бар'єри для ефективного розслідування. У цьому контексті необхідним є поєднання технологічних інструментів із міжнародною кооперацією, що передбачає обмін інформацією між фінансовими установами та правоохоронними органами різних країн [3].

Таким чином, застосування можливостей штучного інтелекту у сфері фінансових розслідувань формує нову парадигму протидії фінансовим злочинам,

що базується на інтеграції аналітичних, технологічних та правових інструментів. Водночас слід враховувати ризики, які виникають в процесі застосування штучного інтелекту саме під час фінансових розслідувань. Безперечно, ефективність застосування штучного інтелекту залежить від удосконалення нормативно-правового регулювання, забезпечення прозорості алгоритмів та розвитку цифрових компетенцій фахівців, які повинні узгоджуватись з міжнародними рекомендаціями у сфері фінансового моніторингу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. OECD. Artificial Intelligence in Finance: Opportunities and Challenges. URL: <https://www.oecd.org>
2. European Commission. Anti-Money Laundering and Countering the Financing of Terrorism. URL: <https://commission.europa.eu>
3. World Bank. Financial Sector Development Report. URL: <https://www.worldbank.org>
4. FATF. Guidance on Digital Identity. URL: <https://www.fatf-gafi.org>

*Яцик Тетяна Петрівна,
к.ю.н., доцент кафедри фінансових
розслідувань та економічної безпеки
Рудой Іван,
здобувач вищої освіти, Навчально-науковий
інститут міжнародних відносин Київського
національного університету імені Тараса
Шевченка*

ЗАСТОСУВАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ВИЯВЛЕННІ ФІНАНСОВИХ ЗЛОЧИНІВ

У сучасних умовах глобалізації фінансових ринків та цифровізації економіки проблема протидії фінансовій злочинності набуває особливої актуальності. За оцінками міжнародних організацій, щорічний обсяг відмивання коштів сягає трильйонів доларів, що становить значну частку світового ВВП, тоді як рівень їх фактичного виявлення та конфіскації залишається вкрай низьким. У цьому контексті традиційні підходи до фінансового моніторингу демонструють обмежену ефективність, що зумовлює необхідність впровадження інноваційних технологій, зокрема штучного інтелекту.

Штучний інтелект у сфері виявлення фінансових злочинів функціонує як комплексна система, що охоплює етапи збору, обробки та аналізу великих масивів даних, включаючи транзакції, KYC-інформацію, відкриті джерела та блокчейн-мережі. Використання алгоритмів машинного навчання, графової аналітики та обробки природної мови дозволяє виявляти аномальні фінансові операції, встановлювати зв'язки між суб'єктами та формувати ризикові профілі у режимі реального часу.

Особливе значення мають такі технології, як Machine Learning, що забезпечує автоматичну класифікацію транзакцій за рівнем ризику; Graph Analytics, яка дозволяє ідентифікувати складні мережі фінансових злочинців; NLP та LLM, що забезпечують аналіз текстових даних і автоматичне формування звітів; а також Blockchain-аналітика, яка відкриває нові можливості для розслідування криптовалютних злочинів.

Практичні кейси свідчать про високу ефективність впровадження AI-технологій у фінансовий моніторинг. Зокрема, застосування штучного інтелекту дозволяє підвищити точність виявлення підозрілих операцій, суттєво зменшити кількість хибних спрацювань та скоротити час обробки інформації. У порівнянні з традиційними rule-based системами, AI-рішення демонструють кратне зростання ефективності та масштабованості.

Водночас використання штучного інтелекту супроводжується низкою викликів, серед яких технічні обмеження (дрейф моделей, якість даних, алгоритмічна непрозорість), регуляторні ризики (захист персональних даних, відповідність міжнародним стандартам), а також організаційні труднощі, пов'язані з високою вартістю впровадження та дефіцитом кваліфікованих кадрів.

Перспективи розвитку AI у сфері фінансової безпеки пов'язані з впровадженням новітніх підходів, таких як федеративне навчання, використання великих мовних моделей для автоматизації звітності, а також інтеграція AI з цифровими валютами центральних банків та квантовими обчисленнями. Це формує підґрунтя для створення повністю цифровізованих систем фінансового контролю майбутнього.

Таким чином, штучний інтелект виступає ключовим інструментом трансформації системи протидії фінансовим злочинам, забезпечуючи підвищення ефективності виявлення правопорушень, однак потребує подальшого нормативного врегулювання та комплексного впровадження у практику фінансових установ. Штучний інтелект виступає ключовим інструментом трансформації системи фінансового моніторингу, забезпечуючи підвищення ефективності виявлення фінансових злочинів, скорочення витрат та оптимізацію аналітичних процесів. Водночас його впровадження потребує комплексного підходу, що включає удосконалення нормативно-правової бази, розвиток технологічної інфраструктури та підготовку висококваліфікованих фахівців.

(РОЗДІЛ 5

МЕТОДИКА РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ ІЗ ВИКОРИСТАННЯМ КРИПТОАКТИВІВ)

*Будник Л.А.,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри безпеки та правоохоронної
діяльності,
Західноукраїнський національний університет
Кіцак А.М.,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої
освіти*

МІЖНАРОДНА СПІВПРАЦЯ У РОЗСЛІДУВАННІ ПРАВОПОРУШЕНЬ З КРИПТОВАЛЮТОЮ

Міжнародна співпраця у розслідуванні правопорушень, пов'язаних із криптовалютою, є одним із ключових викликів сучасної правової системи, що сформувався у відповідь на стрімкий розвиток цифрових фінансових технологій та глобалізацію економічних процесів. Упродовж 2024 року на криптовалютні адреси, пов'язані з незаконною діяльністю, зокрема гаманці та інші реквізити, що застосовуються у протиправних цілях, було спрямовано 40,9 млрд доларів США. Починаючи з 2020 року, обсяги втрат від діяльності криптозлочинців щорічно зростали в середньому на 24% [1]. Криптовалюти, як децентралізовані цифрові активи, що функціонують на основі технології блокчейн, створили нові можливості для фінансових операцій, але водночас відкрили широке поле для зловживань, включаючи відмивання коштів, шахрайство, фінансування тероризму, ухилення від оподаткування та інші види протиправної діяльності. Особливість цих правопорушень полягає у їх транскордонному характері, анонімності учасників та складності технічного відстеження транзакцій, що значно ускладнює роботу правоохоронних органів у межах однієї держави та зумовлює необхідність активного міжнародного співробітництва.

Жодна держава не може ефективно протидіяти криптовалютній злочинності ізольовано, оскільки злочинні мережі використовують глобальні платформи, розподілену інфраструктуру та юрисдикційні розбіжності між країнами. Це спричиняє потребу у створенні міжнародних механізмів взаємодії, що охоплюють обмін інформацією, координацію розслідувань, гармонізацію законодавства та спільні операції правоохоронних органів [2]. Важливу роль у цьому процесі відіграють міжнародні організації, такі як Інтерпол, Європол, а також спеціалізовані структури, що займаються протидією фінансовим злочинам. Вони сприяють формуванню єдиних стандартів, розробці рекомендацій та забезпечують платформу для співпраці між державами.

Однією з ключових проблем у розслідуванні правопорушень, пов'язаних із криптовалютою, є різний рівень правового регулювання. Деякі держави визнають криптовалюту як фінансові інструменти та встановлюють чіткі правила їх використання, інші ж або не мають відповідного законодавства, або взагалі забороняють їх обіг. Така фрагментація правового поля створює сприятливі умови для так званого «регуляторного арбітражу», коли злочинці обирають юрисдикції з найменш жорстким контролем для здійснення протиправної діяльності. У зв'язку з цим виникає необхідність гармонізації законодавства та впровадження міжнародних стандартів, зокрема рекомендацій FATF, які передбачають застосування принципу «знай свого клієнта» та моніторинг фінансових операцій [3].

Технічний аспект розслідування криптовалютних злочинів також є надзвичайно складним і вимагає високого рівня спеціалізованих знань. Блокчейн-технологія, хоча й забезпечує прозорість транзакцій, водночас ускладнює ідентифікацію конкретних осіб, що стоять за криптогаманцями. Для подолання цих труднощів правоохоронні органи використовують аналітичні інструменти блокчейн-розвідки, які дозволяють відстежувати рух коштів, виявляти зв'язки між адресами та встановлювати потенційні злочинні мережі. Однак ефективність таких інструментів значною мірою залежить від доступу до даних, що зберігаються на криптовалютних біржах та інших сервісах, які часто

знаходяться у різних юрисдикціях. Саме тому міжнародна правова допомога, включаючи запити про надання інформації, екстрадицію підозрюваних та замороження активів, є критично важливою складовою розслідування.

Важливим інструментом міжнародного співробітництва є двосторонні та багатосторонні договори, які регулюють порядок надання правової допомоги у кримінальних справах. Такі договори визначають процедури обміну доказами, проведення слідчих дій на території іншої держави та передачі кримінального переслідування. У контексті криптовалютних злочинів особливого значення набуває швидкість реагування, оскільки цифрові активи можуть бути миттєво переміщені між різними гаманцями та платформами. Це вимагає оперативної взаємодії між правоохоронними органами різних країн та використання сучасних комунікаційних каналів для обміну інформацією.

Особливу увагу слід приділити проблемі відмивання коштів через криптовалюту, яка є однією з найпоширеніших форм злочинної діяльності у цій сфері. Злочинці використовують різноманітні методи для приховування походження коштів. Це значно ускладнює їх відстеження та вимагає застосування комплексних підходів, що поєднують технічні, правові та організаційні заходи. Характеристика цих методів та рівень складності їх виявлення наведені в таблиці 1. Міжнародна співпраця у цьому контексті передбачає не лише обмін інформацією, але й спільну розробку методик виявлення та розслідування таких злочинів.

Таблиця 1.

Характеристика методів відмивання коштів через операції з криптовалютою

Метод	Опис	Механізм реалізації	Складність виявлення
Міксери (tumbler services)	Сервіси для змішування криптовалют	Розподіл транзакцій між багатьма користувачами	Висока
Chain hopping	Переміщення коштів між різними криптовалютами	Конвертація через біржі або обмінники	Середня
Використання DeFi	Децентралізовані фінансові платформи	Анонімні смарт-контракти та ліквідність	Висока

Peer-to-peer обміни	Прямі угоди між користувачами	Обхід централізованих бірж	Середня
NFT операції	Купівля та продаж NFT для легалізації коштів	Маніпуляція цінами цифрових активів	Середня
Фіктивні транзакції	Створення штучної активності	Повторні перекази між пов'язаними гаманцями	Низька
Offshore біржі	Платформи з низьким регулюванням	Використання слабого контролю	Висока
Криптогаманці без KYC	Анонімні гаманці	Відсутність ідентифікації користувача	Висока

У перспективі міжнародна співпраця у розслідуванні правопорушень з криптовалютою буде лише посилюватися, оскільки роль цифрових активів у світовій економіці продовжує зростати. Це вимагатиме подальшої гармонізації законодавства, розвитку технологічних інструментів та зміцнення інституційної спроможності правоохоронних органів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. The Chainalysis 2025 Crypto Crime Report URL: <https://go.chainalysis.com/2025-Crypto-Crime-Report.html>.
2. Будник Л., Ронська О. Міжнародне співробітництво у розслідуванні правопорушень з криптоактивами. Наукові записки. Серія «Право». 2025. № 19. С. 142-147. DOI: 10.36550/2522-9230-2025-19-142-147.
3. Movchan, A., Shliakhovskyi, O., Kozii, V., & Fedchak, I. Investigating cryptocurrency financing crimes terrorism and armed aggression. *Social and Legal Studios*, 2023. №6(4), С.123-131 <https://doi.org/10.32518/sals4.2023.123>.

*Панасенко Г.О.,
доктор економічних наук, доцент,
професор кафедри фінансових розслідувань та
економічної безпеки,
Державний податковий університет, м. Ірпінь
Бура А.В.,
здобувач вищої освіти другого
(магістерського) рівня,
Державний податковий університет, м. Ірпінь*

ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ КРИПТОВАЛЮТИ В УКРАЇНІ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ

Сучасний етап розвитку цифрової економіки зумовлює необхідність переосмислення традиційних правових категорій, зокрема у сфері обігу криптовалют. В Україні правове регулювання віртуальних активів перебуває на стадії становлення, що обумовлює особливу роль судової практики як фактичного джерела формування підходів до визначення правового статусу криптовалют та способів її захисту. Незважаючи на прийняття Закону України «Про віртуальні активи», його повноцінне введення в дію залишається відкладеним, що створює ситуацію нормативної невизначеності та покладає на суди функцію заповнення прогалин у праві.

Однією з ключових проблем є визначення правової природи криптовалют. У судовій практиці вона розглядається через різні правові конструкції: як майно, як нематеріальне благо, чи як об'єкт права власності *sui generis*. Верховний Суд у своїх підходах схиляється до розуміння криптовалют як «віртуального активу», що має економічну цінність і може бути об'єктом цивільних правовідносин. Водночас, відсутність чіткої законодавчої дефініції призводить до неоднорідності судових рішень [1].

У цивільному судочинстві сформувався підхід до визнання криптовалют об'єктом майнових прав. Суди застосовують аналогію закону, поширюючи на криптоактиви положення цивільного законодавства про право власності, зокрема у спорах щодо поділу майна подружжя чи спадкування. Так, криптовалюта

дедалі частіше включається до складу спільного майна чи спадкової маси, що свідчить про її інтеграцію до традиційних інститутів цивільного права[2]. Ілюстративно у цьому питанні є справа № 953/4882/23 (Київський районний суд м. Харкова) суд визнав біткоїни особистою власністю чоловіка, попри їх набуття у шлюбі. Відповідач довів, що купив активи за дошлюбні кошти, чим спростував презумпцію спільності майна. Аналогічна тенденція спостерігається у справі № 755/16260/25 (Дніпровський районний суд м. Києва) предметом поділу стали криптоактиви на 50 млн грн, що підтверджує сприйняття судами криптовалюти як повноцінного майнового активу [3].

Водночас Верховний Суд досі не сформував офіційної правової позиції щодо прирівнювання криптовалюти до майна. Поточні висновки про їхню природу як віртуальних активів базуються лише на публічних роз'ясненнях суддів (зокрема І. Дашутіна), а не на прецедентних рішеннях у конкретних справах.

Особливого значення набуває питання доказування прав на криптовалюту. На відміну від класичних активів, криптоактиви не мають централізованого реєстру власників, що ускладнює встановлення факту належності. У судовій практиці використовуються такі докази, як доступ до приватних ключів, історія транзакцій у блокчейні, дані криптобірж та електронне листування. Водночас відсутність уніфікованих стандартів доказування створює ризики неоднакової оцінки доказів судами.

У кримінальному процесі криптовалюта постає як об'єкт, що може бути предметом злочину, засобом його вчинення або речовим доказом. Суди допускають накладення арешту на криптоактиви, визнаючи їх майном, яке підлягає забезпеченню кримінального провадження. Разом з тим виникають практичні труднощі щодо реалізації таких заходів, зокрема через децентралізований характер криптовалют та складність їх фактичного вилучення.

Аналіз судової практики свідчить про тенденцію до розширення сфер, у яких криптовалюта виступає предметом правового регулювання. Вона фігурує

не лише у кримінальних провадженнях, а й у податкових спорах, корпоративних відносинах, а також у справах щодо захисту прав споживачів. Така універсалізація підтверджує, що криптовалюта поступово інтегрується у всі ключові галузі права.

Водночас слід констатувати фрагментарність та суперечливість судової практики. Одні суди визнають криптовалюту речовим доказом, інші — нематеріальним благом, що потребує особливого підходу до правового регулювання. Така різнорідність підходів зумовлена відсутністю єдиної законодавчої бази та усталеної доктрини.

Суттєвим викликом є також питання правової визначеності для учасників ринку. Відсутність чітких правил створює ризики для інвесторів, бізнесу та фізичних осіб, які здійснюють операції з криптовалютами. Зокрема, складно передбачити наслідки укладання правочинів, оподаткування доходів або можливість судового захисту порушених прав [4].

Зважаючи на викладене, можна зробити висновок, що судова практика в Україні відіграє ключову роль у формуванні правового режиму криптовалюти. Вона фактично виконує функцію «живого права», адаптуючи традиційні правові інститути до нових економічних реалій. Водночас подальший розвиток цієї сфери потребує законодавчої конкретизації, яка забезпечить єдність правозастосування та підвищить рівень правової визначеності.

Перспективним напрямком є гармонізація національного законодавства з міжнародними стандартами у сфері регулювання віртуальних активів, а також вироблення єдиних підходів до їх правової кваліфікації. Це сприятиме підвищенню ефективності судового захисту та розвитку цифрової економіки в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дашутін І. Криптовалюта в Україні має правову форму т.з. «віртуального активу». Судово-юридична газета від 01.06.2022, URL:

https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/zmi/1280727/?utm_source (дата звернення: 20.04.2026).

2. Справа №953/4882/23. Єдиний державний реєстр судових рішень, URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114681783> (дата звернення: 20.04.2026).

3. Справа №755/16260/25. Єдиний державний реєстр судових рішень, URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130734445> (дата звернення: 20.04.2026).

4. Володимир Фурман. Криптовалюта в судовій практиці України: розгляд найгучніших кейсів. Останні новини бізнесу України. URL: https://biz.ligazakon.net/analitycs/241264_kriptoalyuta-v-sudovy-praktits-ukrani-rozglyad-nayguchnshikh-keysv (дата звернення: 20.04.2026).